PEDAGOGIK MULOQOTNING O‘QUVCHI SHAXSIGA TA’SIRI

Boymurodova Sevinch, Umbarova Mohinur,

Yo‘ldasheva Munisa

Chirchiq davlat pedagogika universiteti,

Turizm fakulteti, Xorijiy til va adabiyot yo‘nalishi 1-kurs talabalari

Annotatsiya. Maqolada pedagogik muloqotning mohiyati, uslublari va uning o‘quvchi shaxsining shakllanishiga ta’siri yoritilgan. Muloqot uslubi o‘quvchining o‘zini o‘zi baholashi, o‘quv motivatsiyasi va kommunikativ kompetensiyasiga bevosita ta’sir qilishi asoslangan. Xorijiy tillarni o‘qitishda hamkorlikka asoslangan demokratik muloqotning samaradorligi ko‘rsatilgan. **Kalit so‘zlar:** *pedagogik muloqot, shaxs, muloqot uslubi, motivatsiya, kommunikativ kompetensiya.*

Аннотация. В статье раскрываются сущность и стили педагогического общения и его влияние на формирование личности учащегося. Обосновано, что стиль общения напрямую влияет на самооценку, учебную мотивацию и коммуникативную компетенцию обучающихся. Показана эффективность демократического общения, основанного на сотрудничестве, в обучении иностранным языкам. **Ключевые слова:** *педагогическое общение, личность, стиль общения, мотивация, коммуникативная компетенция.*

Annotation. The article examines the essence and styles of pedagogical communication and its influence on the development of a student's personality. It argues that the communication style directly affects students' self-esteem, learning motivation and communicative competence. The

effectiveness of democratic, cooperation-based communication in foreign language teaching is demonstrated. **Keywords:** *pedagogical communication, personality, communication style, motivation, communicative competence.*

Kirish. Ta’lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi o‘zaro munosabat faqat bilim uzatish bilan cheklanmaydi. Pedagogik muloqot o‘quvchining qadriyatlari, qarashlari va xulq-atvorini shakllantiruvchi muhim omildir. O‘zbekistonda ta’lim tizimini isloh qilish sharoitida o‘qituvchi shaxsi va uning muloqot madaniyatiga qo‘yiladigan talablar ortib bormoqda. Shu bois mazkur mavzu dolzarbdir.

Pedagogik muloqot tushunchasi. Pedagogik muloqot – o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida ta’lim-tarbiya maqsadlarida amalga oshiriladigan, axborot almashinuvi, o‘zaro idrok va o‘zaro ta’sirni o‘z ichiga olgan jarayondir. Psixologiyada muloqotning uch tomoni ajratiladi: kommunikativ (axborot almashish), interaktiv (o‘zaro harakat) va perseptiv (bir-birini idrok etish). Pedagogik jarayonda bu uch tomon uzviy bog‘liq bo‘lib, birining zaiflashishi butun jarayon sifatiga ta’sir qiladi.

Muloqot uslublari. Pedagogik amaliyotda odatda uch asosiy uslub farqlanadi:

1. *Avtoritar uslub* – qaror qabul qilishda faqat o‘qituvchi ishtirok etadi, buyruq va nazorat ustun turadi. Bunday muhitda o‘quvchilarda qo‘rquv, tashabbussizlik va past o‘zini o‘zi baholash shakllanishi mumkin.
2. *Liberal uslub* – o‘qituvchi jarayonga kam aralashadi, talabchanlik past bo‘ladi. Natijada o‘quvchida mas’uliyat va maqsadga intilish susayadi.

3. *Demokratik uslub* – o‘qituvchi o‘quvchini hamkor sifatida ko‘radi, fikrini tinglaydi, muhokamaga jalb qiladi. Bu uslub ijodiy faollik, ishonch va mustaqillikni rivojlantiradi.

Tadqiqotlar demokratik uslub eng samarali ekanini ko‘rsatadi, ammo amalda o‘qituvchi vaziyatga qarab uslublarni moslashtira olishi muhim.

Muloqotning shaxsga ta’siri. Birinchidan, o‘qituvchining munosabati o‘quvchining «Men-konsepsiyasi» va o‘zini o‘zi baholashiga ta’sir qiladi. Rag‘batlantirish, xolis baho va ishonch o‘quvchida o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi, doimiy tanqid va kamsitish esa uni susaytiradi. Ikkinchidan, muloqot o‘quv motivatsiyasini belgilaydi: iliq, hurmatli muhitda bilimga qiziqish ortadi. Uchinchidan, o‘qituvchi o‘quvchilar uchun namuna vazifasini bajaradi; ular o‘qituvchining nutq madaniyati, xushmuomalaligi va mulohaza yuritish tarzini ongli yoki ongsiz o‘zlashtiradi. To‘rtinchidan, muloqot hissiy holatga ta’sir qiladi: xavfsiz muhit xavotirni kamaytiradi, bu esa o‘zlashtirish sifatini oshiradi.

Xorijiy til o‘qitishda ahamiyati. Xorijiy til darslarida o‘quvchi xato qilishdan qo‘rqsa, so‘zlashga jur’at etmaydi. Shuning uchun xatolarni hurmat bilan tuzatish, juftlikda va guruhda ishlash, muloqotli topshiriqlar til to‘siqini kamaytiradi va kommunikativ kompetensiyani oshiradi. Turizm yo‘nalishidagi talabalar uchun bu ayniqsa muhim, chunki ularning kasbiy faoliyati bevosita muloqotga asoslanadi.

Amaliy jihatlar. Xorijiy til darsida demokratik muloqotni amalga oshirishning samarali yo‘llaridan biri – rolli o‘yinlar va vaziyatli topshiriqlardir. Masalan, turizm yo‘nalishidagi talabalar mehmonxonada qabul qilish, sayyohga yo‘nalish ko‘rsatish yoki ekskursiya olib borish kabi vaziyatlarni o‘ynab, real muloqot ko‘nikmalarini egallaydilar. Bunda o‘qituvchi nazoratchi emas, balki maslahatchi va yo‘naltiruvchi sifatida ishtirok etadi. Talaba xatosini tahlil qilishda avval uning yutuqlarini qayd

etish, so‘ng xatoni tushuntirish o‘quvchining o‘ziga ishonchini saqlab qoladi va yangi urinishlarga undaydi. Bunday yondashuv til o‘rganishdagi psixologik to‘siqni yengishga, guruhda o‘zaro hurmat muhitini shakllantirishga xizmat qiladi.

O‘qituvchiga tavsiyalar. (1) o‘quvchini shaxs sifatida hurmat qilish; (2) fikrini erkin bildirishga sharoit yaratish; (3) tanqidni shaxsga emas, xatti-harakatga qaratish; (4) empatiya va faol tinglash ko‘nikmalarini rivojlantirish; (5) rag‘batlantirishni o‘z vaqtida qo‘llash.

Xulosa. Pedagogik muloqot o‘quvchi shaxsining intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanishiga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Hamkorlik, hurmat va ishonchga asoslangan demokratik muloqot ta’lim samaradorligini oshiradi va erkin fikrlovchi, mas’uliyatli shaxsni tarbiyalash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. G‘oziyev E.G‘. Umumiy psixologiya. – Toshkent: O‘qituvchi.
2. G‘oziyev E.G‘. Pedagogik psixologiya. – Toshkent.
3. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya. – Toshkent.
4. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab o‘qituvchisining psixologiyasi. – Toshkent.
5. Haydarov F.I., Xalilova N.I. Umumiy psixologiya. – Toshkent.
6. Леонтьев А.А. Педагогическое общение. – М.: Знание, 1979.
7. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. – М.: Просвещение, 1987.
8. Rogers C.R. Freedom to Learn. – Columbus: Merrill, 1969.